



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref



ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 910 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.



MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
Совершенствование рынка услуг высшего образования как фактор повышения занятости населения в условиях цифровой экономики.....	33
Ибрагимов Тимур Ибодуллаевич, Асланова Дилбар Хасановна	
Iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv metodlarning qo'llanilishi va ularning samaradorligi.....	39
Kabulov Baxram Kuzibaevich	
Korxonalarda raqobat razvedkasi tizimlarini rivojlantirishda innovatsion raqamli texnologiyalarining o'rni.....	45
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'zbekiston banklarida sun'iy intellekt foydalanish samaradorligini oshirish.....	51
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Agrar korxonalar xo'jalik faoliyatida risklarni boshqarish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodologik asoslari.....	59
Baymirzaev Dilmurod Nematovich	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	66
Исомов Б. С.	
Tashish va saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish holati.....	70
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda DXSHning o'rni: madaniyat va sport sohasida imkoniyatlar	78
Baykalonov Jalil G'aybulloyevich	
Анализ состояния и перспективы развития активного и спортивного туризма в Узбекистане.....	93
Бойко Фарида Чингисовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Переоценка и фальсификация стоимости имущества: международные практики, риски и пути решения.....	99
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
Hudud sanoati tarkibiy o'zgarishlarini prognozlash usuli.....	106
Djumayev Farrux Toshmuratovich	
Углеродный след и декарбонизация промышленности Узбекистана: роль возобновляемой энергетики и международный опыт	111
Авезова Нилуфар Раббанакуловна, Ощепкова Эльвира Ахтемовна, С.М. Махмудов, А.А. Холиков, Авезова Нилуфар Раббанакуловна	
The process of developing startups based on management principles	119
Ilxamov Azizbek Yodgor o'g'li	
The impact of economic policy on non-performing loans: the case of Uzbekistan.....	126
Jalalov Mashkhurbek Gaybullo ugli	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	134
Исомов Б. С.	



Ko'p kvartirali uylarni boshqaruv organlari tomonidan aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni qo'llab quvvatlashni takomillashtirish	138
Umarov Begzodbek Jaloldinovich	
O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	143
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich	
Davlat - xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish.....	150
Tursunov Imomnazar Egamberdiyevich, Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
O'zbekiston sug'urta bozorida hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari.....	155
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Tijorat banklari likvidligini tartibga solish yo'llari.....	160
Tursunpo'latov Sohbnazar Kasimjon o'g'li, Nomozova Mohinur Maxmud qizi	
Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishda yashil moliya vositalarining roli: xalqaro tajriba va O'zbekiston imkoniyatlari	163
Yuldasheva Madina Tohir Qizi	
Geofazoviy ma'lumotlar asosida hududlarning farovonlik darajasini aniqlash	173
Toymasov Zufarjon Zokir o'g'li	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	179
Кучаров Абдор Сабижанович, Бобожонов Азиз Бабаханович, Алижанова Камила Тохир кизи	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	187
Narbeyeve Dilnoza Darvishaliyevna	
Development of entrepreneurship in Uzbekistan: management strategies in the context of economic reforms	192
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
Aloqa korxonalari xizmat faoliyatida diversifikatsiya qilishning ilmiy baholash usullari va ulardan foydalanish.....	197
Tursunova Mastura Taxirovna	
Developing effective marketing strategies for tourism development in Uzbekistan	204
Fayzullayev Nodirbek Baxtiyor o'g'li	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	208
Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich	
Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalarida investitsiya loyihalarini bank kreditlari orqali moliyalashtirish.....	212
Jamalova Dilnoza Egamberdiyevna	
Цифровизации системы стратегического управления предприятий нефтегазовой отрасли Республики Узбекистан.....	217
Азимов Кабул	
Индекс устойчивости региона против бедности (poverty resilience index – pri): на примере бухарской области Республики Узбекистан (2024)	223
Мухамедова Мадинабону Мехридиновна	
Экономические аспекты внедрения цифровых технологий в полиграфии.....	230
Юсупхужаева Шахноза Музаффар кизи	
Mintaqalararo iqtisodiy hamkorlikni shakllantirish va barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	233
Sattorov R. A.	
Web3'da real vaqt ma'lumot sinxronizatsiyasi — tarmoqdagi kechikishlar va ularni kamaytirish texnologiyalari.....	240
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Tijorat banklarining likvidligini tartibga solish amaliyotining dolzarb masalalari	246
Sayfutdinov Bobur Nodirovich	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	255
Yuldoshev Otabek Jovli o'g'li	



Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish yo'llari.....	261
Ortiqov Sidiqjon Xolmurodovich	
Innovatsion yondashuvlar orqali davlat xaridlarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish	266
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
Hududlarda barqaror rivojlanish nazariyalarining sanoat korxonalari faoliyatiga ta'siri	270
Sadriddinov Baxtiyor Shamsiddin o'g'li	
Turizm platformalarining raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy kontent va raqamli marketing strategiyalarining integratsiyalashgan yondashuvi.....	277
Dadamirzayev Sarvarbek Ulug'bek o'g'li	
Bank xizmatlarida innovatsion texnologiyalarni kengaytirish yo'nalishlari.....	283
Almosova Shohista Jobirovna	
Модели организации казначейства в ведущих стран мира.....	288
Сагдиев Равшан Сайфуллаевич	
Paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatini nazariy jihatlar va rivojlantirish yo'llari.....	302
B.Sh.Shadmanov	
Qurilish sanoatini rivojlantirishda tabiiy resurslardan kompleks foydalanishning ahamiyati.....	307
Yuldasheva Mexrunisa Kasimjan qizi	
Yangi O'zbekistonning "Yashil" iqtisodiyoti: qiyosiy tahlilning asosiy tendentsiyalari	313
Ro'ziyeva Dilfuza Toshmurovna	
Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarning muammolari va uni bartaraf etish yo'nalishlari.....	318
Abduraxmanova Malika Abdujaparovna	
Namangan viloyatining Farg'ona vodiysi qo'shni hududlari bilan iqtisodiy hamkorligining hozirgi holati va rivojlantiruvchi omillari	323
Sattarov R.A.	
Desentralizatsiyalangan ma'lumot almashish protokollari: IPFS, Filecoin va Arweave tahlili	328
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Transport xizmatlari ko'rsatish biznes-jarayonlarini raqamli transformasiya talablari asosida takomillashtirish.....	333
Komilov Asror Akmalovich	
Empowering the Future: Assessing the Role of Automation, Internet of Things (IoT), and Demand Management in Enhancing Energy Efficiency of Smart Grids.....	338
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish tajribalari (xalqaro va mahalliy misollar)	345
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Zamonaviy sharoitlarda uy-joy fondini boshqarishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	352
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Karimova Aziza A'zamiddin qizi	
Mijozlar tajribasini yaxshilashda raqamli integratsiya strategiyalari: "O'zbektelekom" AK tajribasi.....	358
Islamov Javlon Rasulovich	
Tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish mexanizmlari.....	361
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish omili sifatida: Yevropa tajribasi.....	368
Turobjanov Murodjon Maxammadjanovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishishda kichik biznes va mahalla hamkorligi modellarini takomillashtirish	373
Murotov Nodir Xujamqulovich	
Xalqaro moliya institutlarining O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga ta'siri: YETTB faoliyati misolida tahlil.....	378
Alimov Azizbek Alievich	
Bankrotlik xavfini tahlil qilish modellari.....	386
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	



Xizmat ko'rsatish korxonalarida sifat va samaradorlikni oshirishni takomillashtirish yo'llari.....	393
Burxonova Nargiza Mirshohid qizi	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida bank tizimi islohotlari va ularni boshqarish strategiyalari.....	400
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
“Temir yo'l transportida MHXSni joriy etishning ahamiyati va milliy standartlar bilan taqqoslama tahlili”	405
Babaxalov Norbo'ta Eshnazarovich	
Banking and financial services in the process of economic development digitalization and its advantages and security of the process	409
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, Baxanurov Oqil Odil og'li	
Kichik biznesda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	416
Abduvosit Omonboyev	
“Futurologiya va mintaqaviy iqtisodiy transformatsiya: Markaziy Osiyoda O'zbekistonning strategik senariylari”	421
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
Kichik biznes subyektlarini bank kreditlari orqali qo'llab-quvvatlashning rivojlangan xorijiy davlatlar tajribalari.....	425
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Туристская мобильность стран персидского залива как устойчивый и перспективный источник въездного туризма в Узбекистан	434
Додиев Феруз, Голышева Елена Вячеславовна	
Turistik erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini amalga oshirish: Imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	443
Xoliqov Dostonbek Rustam o'g'li	
Oliy ta'limda davlat-xususiy sheriklik: moliyalashtirish modelini modernizatsiya qilish yo'nalishlari.....	449
Bozorov Alisher O'zimurotovich	
Xalqaro raqamli intergatsiya, raqamlashtirish sharoitida tijorat banklari faoliyati tahlili	455
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar – iqtisodiyot taraqqiyotining muhim omili.....	461
Mamatkulova Nodira Maxkamovna	
Davlat xaridlari ishtirokchilarining elektron-skoring tizimi.....	465
Mamasoliyev Abrorbek Abdug'ani o'g'li	
Qishloq xo'jalik korxonalarida melioratsiya xarajatlari xisobining muammolari va yechimlari.....	469
Baxriev Muxiddin Sheralievich	
O'zbek banklarining xarajatlar samaradorligini stoxastik chegara modelida baholash	481
Xannayev Sherzod	
Практические подходы к выявлению и оценке налоговых рисков на основе сегментации деятельности налогоплательщиков	490
Голубова Ольга Сергеевна, Элбаева Мукаддас Рашидовна	
Iqtisodiyot tarmoqlarida investitsiyalardan samarali foydalanishni tashkil etish chora-tadbirlari va investitsiyalarni jalb qilish istiqbollari.....	496
No'monjonova Muazzam Maxbubjon qizi	
Empowering the future: The impact of automation, iot, and demand management on energy efficiency in smart grids.....	501
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Institutsional o'zgarishlar sharoitida aholi daromadlari tarkibining oshishi va daromadlar tengsizligini kamaytirishning istiqbolli yo'nalishlari	508
Ergasheva Nafisa Baxridinovna	
Международные индексы, определяющие цифровое развитие страны	513
Талъатова Диёра Боходир кизи	



Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik instituti orqali investitsiya loiyhalarini moliyalashtirishda moliyaviy-iqtisodiy samaradorligini baholash metodologiyasi	517
Karabayev Sanjar Abdusamatovich	
Управление качеством в технологических стартапах: Баланс между скоростью и надежностью	527
Хамидуллина Гульнора Рафкатовна, Раджабов Темур Рустамович, Носиров Илхом Аббосович	
Namangan viloyatida iqtisodiy integratsiyani jarayonida eksport va import operatsiyalarining tahlili	535
Adashev Azimjon O'rinboyevich	
Korxonalarda kadrlar tayyorlash ijrosidagi mavjud muammolar va kadrlar siyosatining takomillashtirib borish xususiyatlari	541
Mamatqulov Rustam Muxammadkarimovich	
Yashirin iqtisodiyot tushunchasi, turlari va shakllanish omillari hamda uning iqtisodiyotga ta'siri.....	546
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
The purpose of assessing a person's entrepreneurial capacity is to classify their quality characteristics	562
Mansur Matkarimov, Qaxramon Madraximov, Sherjon Sherjonov, Jahongirbek Nurjonov	
Challenges in enhancing the efficient use of economic resources in agriculture within an innovative economy framework.....	568
Nodira Abdullayevna Eshquvattova	
Оценка эффективности существующих методов стратегического управления проектами	573
Мансурова Севара Мансуровна	
Создаются благоприятные условия для индивидуальных предпринимателей и самозанятых лиц	577
Батыров Фархад Бакитович	
Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish yo'llari.....	593
Haqberdiyev Bekzod O'ktamovich	
Toshkent viloyatida metal bozorining rivojlanishi va unda kichik biznesning o'rni	600
Musayeva Shoirazimovna	
Mechanisms for ensuring employment in the services sector through the development of small business and private entrepreneurship.....	606
Turabekov Sokhibjon Sherboy ugli, Abdukhalikov Ulugbek Abdukhalikovich	
Tijorat banklarini raqamlatirish sharoitida inson resurslarini boshqarishning innovatsion yondashuvlari (BRB misolida)	611
Azimov Asrorjon Muzaffarjonovich	
The importance and current state of accounting and auditing of liabilities in enterprises	616
Khaliqnazarova Gulnaz Jalgasbay qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xotin-qizlarning barqaror bandlik darajasining ekonometrik tahlili.....	622
Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
Moliyaviy bozor ishtirokchilari faoliyatini samarali boshqarishda innovatsion moliyaviy vosita va metodlarning qo'llanilishi.....	627
Hotamqulova Madina Sanjar qizi	
Oliy ta'limga investitsiya kiritishning asosiy shakl va mexanizmlari	631
Almardanov Ulug'bek Qudrat o'g'li	
"Yashil" iqtisodiyotning metodologik asoslari.....	635
Babakulov Bahromqul Mamatkulovich, Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, Boymurodov Jonon Komiljonovich	
O'zbekiston sharoitida davlat xaridlarini yanada rivojlantirish istiqbollari	641
Turganbaev Nursulton Bayram uli	



Tijorat banklarida jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan xizmatlar raqamli transformatsiyaning joriy holati tahlili	645
Qurbonov Alisher Samadovich	
Инновационные формы сотрудничества образования и индустрии для формирования компетенций в сфере устойчивого туризма: Опыт и перспективы Узбекистана.....	653
Бухарова Нигора Газиевна	
Muzey sohasida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar nazariyasi va ularni madaniy meros va muzeyshunoslik sohasiga tatbiq etish	657
Asadova Nigora Mehridin qizi	
Internet banking adoption in Uzbekistan	661
Karimov Erkin Yusubovich	
Elektron tijorat O'zbekiston va Xitoy raqamli iqtisodiyotini rivojlantirish drayveri sifatida	665
Samedinov Timur Selyametovich	
Yuridik shaxslar birlashuvi orqali amalga oshiriladigan xufyona soliqlardan qochish sxemalarini moliyaviy instrumentlar bilan bartaraf etish yo'llari	671
To'rayev Dilshod Xasanovich	
O'zbekiston shahar ekoturizmida raqamli egizak texnologiyalarining iqtisodiy potentsiali	683
Esonboyev Baxodir Bakir o'g'li	
Yengil sanoatni rivojlanishtirishning mintaqaviy xususiyatlari	687
Fuzaylov Sarvar Abdusamatovich	
Tijorat banklarining depozit siyosatiga ta'sir qiluvchi omillar	693
Komilova Mukammal Shavkatovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini mikromoliyalashtirish bilan bog'liq muammolar	697
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	
Ishbilarmonlik muhitini baholashning metodologiyalari tahlili	704
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Jismoniy shaxslarning daromadlariga deklaratsiya asosida soliq solish mexanzmini takomillashtirish	715
Ibragimov Zafar Ismailovich	
Yashil marketing yordamida moda sanoatida mijozlar ehtiyojini samarali qondirish.....	723
Xalilova Nafisa Komilovna	
Targetlangan iqtisodiy siyosat orqali kambag'allikka qarshi kurash	727
Baratov J.N.	
Globallashtirish sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotining modernizatsiyasi va strategik rivojlanish yo'nalishlari	733
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li	
Sug'urta kompaniyalarining innovatsion faoliyati tahlili va moliyalashtirish samaradorligini aniqlash yo'nalishlari	738
Baxronova Shaxodat Baxshuloyevna	
Yo'lovchi tashish sohasida autsorsingni qo'llash istiqboli	744
Kaxarova Nilufar Yerkinjovna	
Ta'lim klasterlari faoliyatining barqaror taraqqiyotdagi o'rni.....	748
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Xizmatlar eksportini rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari.....	753
Alixonov Mirzoulug'bek Pahlavonjon o'g'li	
O'zbekistonda suv resurslaridan oqilona foydalanishda soliq mexanizmlari ta'sirini oshirish masalalari	759
Boymurotov Sodiq Rozziqovich	
Влияние состояния матери и факторов среды на развитие аллергии у детей грудного возраста.....	766
Закирова Бахора Исламовна	
Роль стандартов устойчивого развития МСФО в трансформации экономики тюркских стран	771
Маткаримов Давронбек Матякубович	



Sanoat korxonalarining atrof-muhitga ta'sirini baholashda iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish	776
Sarvinov Alisherovna Radjabova	
Neft-gaz sanoatida amalga oshirilayotgan investisiya loyihalarida mahalliy kontent ulushini oshirish masalalari	779
Umurzakov Jamoliddin Sherbekovich	
Sanoat korxonalarida mahsulot raqobatbardoshligini oshirish yo'nalishlari	784
Naimxonov Ma'rufxon Zokirxon o'g'li	
Qishloq xo'jaligi korxonalari monitoringida raqamli texnologiyalardan foydalanishda xorij tajribasi	788
Yusupov Nizomiddin Ro'zimurod o'g'li	
Mintaqa sanoat korxonalarining strategik marketing faoliyatining tahlili	793
Kaytboyeva Nigora Bakmatovna	
Soyabon bandlarining xorijiy investorlarni himoya qilish uchun O'zbekiston huquqiy tizimiga integratsiyalashuv zaruriyati	805
Alisherova E'zoza, N.X. Rahmonqulova	
Tadbirkorlik subyektlarini kreditlashda tijorat banklari faoliyatining zamonaviy yondashuvlari	812
Urinboyev Abrorbek Maxmudjonovich	
Temir yo'l vokzallarida qo'shimcha xizmatlarni tashkil etishni samaradorligini oshirish yo'llari	817
Iskandarov Kudrat Shuxratovich	
Tijorat banklari tomonidan kreditlash mexanizmining ilmiy jihatlar va nazariy yondashuvlari	822
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich	
Международная правосубъектность МНПО: институционализация влияния неправительственных организаций в формировании международных экологических и экономических норм	827
Хидоятлов Бурхон Ғайрат ўғли, С.М. Адилходжаева	
Yengil sanoat korxonalari mahsulotlarini narxlashtirish strategiyalari	831
Ravshanbekov Oybek Rustambek o'g'li	
Yevropa ittifoqi va markaziy osiyo mamlakatlaridagi soliq siyosatining inklyuziv rivojlanishdagi o'rni va omillarining qiyosiy tahlili	837
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
Mintaqa turizmini rivojlantirishda raqamli marketing vositalaridan mijozlar qoniqishini kompleks baholash uslubi	846
Ilhamova Zarnigor Po'latjon qizi	
Mintaqaviy eksport samaradorligiga innovatsion yondashuvlarning ta'sir omillarini tadqiq etish	851
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	
Buxoro viloyatida ichki turizmning hozirgi holati va istiqboldagi rivojlanish yo'llari	857
Azimov Otabek Xudayberdievich	
Tashqi bozorlarga integratsiyalashuv jarayonlarining mintqa iqtisodiyotining o'sishga ta'siri bo'yicha qarashlar	862
Ozodova Farida Zarif qizi	
Tijorat banklari moliyaviy barqarorligini ta'minlashni boshqarish strategiyalari	866
Madaminov Bekzod Allayorovich	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'murchiligini raqamlashtirishni takomillashtirish metodologiyasi jarayonlari	872
Muxammadov Nodir Karimovich	
O'zbekiston eksport salohiyatini soliqlar yordamida rag'batlantirish	880
Mahmudova Sevara Rahmat qizi	
Yashil moliyalashtirishda moliyaviy instrumentlar	883
Abduraxmonov Alimardon Sodiq o'g'li	
Сравнительный анализ правовых инструментов контроля трансфертного ценообразования в налоговой, таможенной и антимонопольной сферах	887
Бекзод Умматов	



Yaponiya startap tajribasini O'zbekiston sharoitida tatbiq etish istiqbollari	892
Xazratova Shohsanam Xasanboy qizi	
Рейтинг Республики Узбекистан по индексу развития электронного правительства	898
Умарова Дурдона Абдуманнабовна	
Etnomadaniy turizm tushunchasi va uning mazmun-mohiyati.....	905
Qilichova Orzigul Zafar qizi	



ETNOMADANIY TURIZM TUSHUNCHASI VA UNING MAZMUN-MOHIYATI



Qilichova Orzigul Zafar qizi

Magistr

E-mail: qilichova007@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada turizmning jahon iqtisodiyotida tutgan o'rni, uning rivojlanish dinamikasi va global statistik ko'rsatkichlari tahlil qilingan. Asosan etnomadaniy turizm tushunchasi va uning mazmun-mohiyatiga bag'ishlanib, xorijiy hamda mahalliy tadqiqotchilar tomonidan berilgan ta'riflar taqqoslab o'rganilgan. Tadqiqot davomida etnomadaniy turizmning etnik va etnografik turizm bilan o'zaro aloqasi, ularning farqli jihatlari hamda mazkur turizm turining iqtisodiy va madaniy ahamiyati tahlil qilinadi. Muallif tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlar asosida "etnomadaniy turizm" atamasiga yangi ta'rif ishlab chiqilgan bo'lib, unda mazkur turizmning resurs bazasi, ishtirokchilari va motivatsion omillari batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: etnomadaniy turizm, etnik turizm, etnografik turizm, turizm industriyasi, iqtisodiy o'sish, etnografiya, xalq, madaniyat, milliy qadriyatlar, turistlar motivatsiyasi.

Abstract: This article analyzes the role of tourism in the global economy, its development dynamics, and international statistical indicators. The main focus is placed on the concept and essence of ethnocultural tourism. Definitions provided by foreign and local scholars are compared and analyzed. The study explores the interrelation of ethnocultural tourism with ethnic and ethnographic tourism, their distinctive features, as well as the economic and cultural significance of this type of tourism. Based on the author's research, a new definition of "ethnocultural tourism" is proposed, highlighting its resource base, participants, and motivational factors.

Key words: ethnocultural tourism, ethnic tourism, ethnographic tourism, tourism industry, economic growth, ethnography, people, culture, national values, tourist motivation.

Аннотация: В статье рассматривается роль туризма в мировой экономике, его динамика развития и глобальные статистические показатели. Основное внимание уделено понятию этнокультурного туризма и его сущности. Проведен сравнительный анализ определений, данных зарубежными и отечественными исследователями. В ходе исследования раскрыта взаимосвязь этнокультурного туризма с этническим и этнографическим туризмом, их различия, а также экономическая и культурная значимость данного направления. На основе проведённых исследований автором предложено новое определение термина «этнокультурный туризм», в котором подробно отражены ресурсная база, участники и мотивационные факторы данного вида туризма.

Ключевые слова: этнокультурный туризм, этнический туризм, этнографический туризм, туристическая индустрия, экономический рост, этнография, народ, культура, национальные ценности, мотивация туристов.

KIRISH

Hozirgi vaqtda turizm kuchli global sanoatdir. Tez o'sish sur'ati tufayli u asrning iqtisodiy hodisasi sifatida e'tirof etilmoqda. Ko'pgina mamlakatlarda turizm yalpi ichki mahsulot ishlab chiqarish, qo'shimcha ish o'rinlari yaratish va aholi bandligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Turizm iqtisodiyotning transport, aloqa, qurilish, qishloq xo'jaligi kabi asosiy tarmoqlariga katta ta'sir ko'rsatadi, ya'ni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning katalizatori



bo'lib xizmat qiladi. Turizmning valyuta tushumlari va xalqaro aloqalarni kengaytirish manbai sifatidagi ahamiyati muttasil ortib bormoqda.

2024-yil oxirida jahon turizm bozori hajmi 10,9 trillion dollarga yetdi. Bu 2023-yilga nisbatan 8,5 foizga va 2019-yilda qayd etilgan avvalgi cho'qqiga nisbatan 6 foizga ko'pdir. 2024 yilda sayohat va turizm jahon iqtisodiyotining 10 foizini tashkil qiladi. Global miqyosda tegishli sohada band bo'lgan jami xodimlar soni o'tgan yilga nisbatan 6,2 foizga ortib, 357 million kishiga yetdi. Shunday qilib, dunyo bo'ylab taxminan 10 ish o'rinidan biri sayohat va turizm sektoriga to'g'ri keladi.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Jahon turistik tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, 2024 yilda 1,4 milliard turist xalqaro miqyosda sayohat qilgan, bu sanoat COVID-19dan oldingi darajaga (99%) samarali tarzda tiklanganidan dalolat beradi. Turizm sektori 2025 yilda 11,7 trillion dollarga yetishi kutilmoqda, bu esa jahon iqtisodiyotining 10,3 foizini tashkil qiladi. Shu bilan birga, ushbu sohadagi ish o'rinlari soni 14 millionga oshadi va 371 million kishiga yetadi[9].

2024-yilda 2019-yilga nisbatan turistlar oqimining sezilarli o'sishi quyidagi yo'nalishlarda qayd etildi: Salvador (+81%), Saudiya Arabistoni (+69%), Efiopiya (+40%), Marokash (+35%), Gvatemala (+33%) va Dominikan Respublikasi (+32%)[10].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Etnik va etnografik turizm, etnomadaniy turizm tushunchalari bir-biriga juda yaqin tushunchalar bo'lsa-da, lekin ularning mazmunan turlicha ekanligini, ular o'rtasidagi munosabatlarga turlicha qarashlar mavjudligini xorijiy hamda mahalliy tadqiqotchi olimlarning olib borgan ishlaridan bilishimiz mumkin. Shuning uchun ularning ilmiy izlanishlari bu yo'nalishda asosiy nazariy manba sifatida muhim ahamiyatga ega.

Jumladan, A.I.Shukin o'z dissertatsiya tadqiqotida ta'kidlaydiki, etnografik sayohatlarning asosiy ishtirokchilari etnografiya bilan professional ravishda shug'ullanadigan odamlardir. O'z navbatida, etnik turizm ishtirokchilari ma'naviy ehtiyojlarni qondirishdan iborat bo'lgan turistlarning keng auditoriyasidir [4]. Shukinning fikriga ko'ra etnik hamda etnografik turizm turlarining faqri ularni amalga oshirayotgan turistlarning potentsiali deb keltirilgan. Bizningcha esa bir xil resurs va manbalarni, ayan bir joydan iste'mol qiladigan turistlar bir biridan farqli emas, ular xoh professional mutaxassis yoki o'z ma'naviy ehtiyojlarini qondirish uchun sayohat qilayotgan turist bo'lmasin. V.N.Presnyakov va M.A.Julin etnik va etnografik turizmni sinonim deb hisoblaydilar [3].

A.G.Butuzov o'z qo'llanmasida aytadiki, etnomadaniy turizm - etnomadaniy sohadagi hodisalarning xilma-xilligini tushunish istagi bilan belgilanadigan turistik faoliyatning turli shakllari to'plami. Etnomadaniy turizmning mustaqil va murakkab tabiatini tan olish zarurati uning doirasida foydalaniladigan turistik resurslarning o'ziga xosligi, uning ishtirokchilarining motivatsiyasi, xodimlar va boshqaruvga qo'yiladigan malaka talablaridan dalolat beradi [1].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot davomida bir qator ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi. Avvalo, qiyosiy tahlil metodi orqali etnomadaniy turizmning xorijiy va mahalliy tajribasi o'zaro taqqoslanib, ularning o'xshash va farqli jihatlari aniqlab berildi. Tanqidiy fikrlash asosida mavjud nazariy yondashuvlar qayta ko'rib chiqildi va ilmiy manbalardagi turli qarashlarga baho berildi. Shuningdek, tizimli yondashuv metodidan foydalanilib, etnomadaniy turizmning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy komponentlari yaxlit tizim sifatida o'rganildi.

Bundan tashqari, ilmiy-abstrakt fikrlash usuli yordamida mavzuga oid umumlashtirilgan nazariy xulosalar ishlab chiqildi, turizmning konseptual asoslari va tushunchalarini aniqlashga erishildi. Mantiqiy mushohada metodlari esa tadqiqotda asosiy xulosalarni aniqlash, turizm sohasida mavjud nazariy ta'riflar va amaliy yondashuvlar orasidagi uyg'unlikni topishga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Turizmga har bir yo'nalish o'ziga xos xususiyatlarga ega, bu mintaqaning mehmonlari uchun jozibali turistik imidj yaratish uchun hududning madaniy xususiyatlarini o'rganish va moslashtirishni talab qiladi. Turizm differensial hodisalar, aloqalar va munosabatlarda o'z ifodasini topadi, buning natijasida tasnifni aniqlash va belgilangan amaliyotga yo'naltirilgan maqsadlarga qarab turizm turlarini o'xshash mezonlar bo'yicha guruhlariga bo'lish zarurati tug'iladi. Tasniflash mezonlaridan kelib chiqib, turizm sohasining eng istiqbolli yo'nalishlaridan, ya'ni madaniy-ma'rifiy etnografik turizmga to'xtalamiz [11].

Madaniy turizm bozorini o'rganish uchun birinchi navbatda uni boshqa turizm segmentlaridan farqlash kerak. Madaniy turizm bu-odamlar tomonidan amalga oshiriladigan barcha sayohatlar va tadbirlar yig'indisidir, ma'lum bir manzildan tashqarida yashash, to'liq yoki ma'lum darajada ushbu manzilning madaniy takliflari va xususiyatlaridan kelib chiqqan holda. Bu ta'rif madaniy turizmga madaniyatni keng tushunishga asoslanadi.



Shunday qilib, madaniyat nafaqat teatrlar, muzeylar, festivallar va boshqalarni (yuqori madaniyat), balki, masalan, marosimlar, urf-odatlar, qadriyatlar va boshqalarni (kundalik madaniyat) ham qamrab oladi. Madaniy taklif allaqachon mavjud, ya'ni tabiiy ravishda paydo bo'lgan (masalan, binolar, qoldiqlar, urf-odatlar) yoki turizm uchun maxsus yaratilgan bo'lishi mumkin, masalan, turli turistik markazlar [7]. Lekin ushbu ta'rifni chuqurroq tahlil qilganda, madaniy turizmni odamlar tomonidan amalga oshirilgan barcha sayohatlar va tadbirlar yig'indisi, yoki turist o'zi yashab turgan hududdan tashqarida yashab ko'rishi deb bo'lmaydi, bunda aynan ma'lum bir etnik guruhlarning turmush tarzi va etnografiyasi, hamda etnik manzillari nazarda tutilishi lozim. Bundan tashqari madaniy turizmni moddiy resurslar, ya'ni muzeylar hamda binolar kabilar bilan emas asosan boshqa turizm turlaridan nomoddiy resurslar (urf-odatlar, an'ana va qadriyatlar) asosida tushuntirish ko'proq to'g'ri bo'lishi mumkin.

Etnomadaniy turizm-turizm yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'ziga xos etnik, til va madaniy xususiyatlarning yorqin namoyish etuvchisidir. Etnik turizm ichki va tashqi bo'lishi, aniq ilmiy va ma'rifiy xarakterga ega yoki ziyorat, nostalgik yoki faqat faol dam olish bilan birga bo'lishi mumkin. Etnomadaniy bilimlarni turizmga professional kiritish mahsulotning ko'plab turistlar orasida o'z qiymati va talabni oshiradi. Etnografik turizm deganda ta'lim turizmining bir turi tushuniladi, asosiysi maqsadi-hozir yashayotgan yoki o'tmishda yashagan muayyan xalq (etnik guruh) madaniyati, me'morchiligi, hayoti bilan tanishish uchun ma'lum bir etnik hududga tashrif buyurish. Boshqa so'z bilan aytganda, etnografik turizm mintaqaning tarixiy va adabiy merosini bilish shakli. Etnografik turizm turistlarning xalqlarning haqiqiy hayotiga qiziqishiga asoslanadi [2]. Keltirilgan ta'rifda etnomadaniy turizm ta'lim turizmining bir turi sifatida tushuntirilgan, hamda bu turizm turining maqsadlari sifatida ilmiy, ma'rifiy, ziyorat, nostalgik kabilar keltirilgan. Etnomadaniy turizm obyektlarini boshqa turizm obyektlari bilan umumiylikni ko'rishimiz mumkin albatta, lekin buni ilmiylik yoki ta'lim turizmi bilan bevosida bog'lash bizningcha to'g'ri emas.

1-jadval. Etnomadaniy turizm va unga yaqin tushunchalarning taqqoslanishi

Turizm yo'nalishi	Asosiy maqsadi	Resurs bazasi (asosiy manbalar)	Ishtirokchilar auditoriyasi	O'ziga xos xususiyati
Madaniy turizm	Manzilning umumiy madaniy takliflari bilan tanishish	Teatrlar, muzeylar, festivallar, arxitektura, madaniy tadbirlar	Keng jamoa, madaniyat ixlosmandlari	Yuqori (klassik) madaniyat va kundalik madaniyatni qamrab oladi
Etnografik turizm	Ma'lum bir xalq yoki etnik guruh madaniyati, tarixi, hayoti bilan tanishish	Tarixiy obidalar, me'morchilik, etnografik hududlar, marosimlar	Ilmiy tadqiqotchilar, talaba va o'quvchilar	Ta'lim-tarixiy yo'nalishga ega bo'lib, ko'proq ilmiy maqsadlarda tashrif buyuriladi
Etnik turizm	Turistni tub aholi muhitiga singdirish, milliy madaniyat bilan tanishtirish	Urf-odatlar, an'analar, mahalliy turmush tarzi, xalq festivallari	Ichki va tashqi turistlar, mahalliy aholiga qiziquvchilar	An'anaviy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash va madaniy merosni saqlashga xizmat qiladi
Etnomadaniy turizm	Etnik guruhlarning madaniyati, urf-odati, marosimlari va turmush tarzi bilan tanishish	Nomoddiy resurslar (an'analar, marosimlar, qadriyatlar, til, e'tiqod), moddiy resurslar (obidalar, hunarmandchilik mahsulotlari)	Keng auditoriya: sayohatchilar, olimlar, madaniyat ixlosmandlari	Etnik va madaniy turizmni uyg'unlashtiruvchi, ko'p qirrali va ilmiy-ma'rifiy yo'nalishga ega

Yuqoridagi 1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, madaniy turizm kengroq tushuncha bo'lib, u teatrlar, muzeylar, festivallar, tarixiy obidalar va boshqa madaniy obyektlarga tashrif buyurishni o'z ichiga oladi.

Etnografik turizm ko'proq ilmiy va ta'limiy xarakterga ega bo'lib, maqsadi muayyan xalq yoki etnik guruhning tarixi, madaniyati va hayotini o'rganishdir. Bu yo'nalishda turistlar odatda ilmiy tadqiqotchilar, talabalar yoki madaniyatshunoslardan iborat bo'ladi.

Etnik turizm esa turistlarni mahalliy aholi muhitiga yaqinlashtiradi, ularning turmush tarzi, an'anaviy qadriyatlari va madaniy marosimlari bilan tanishtiradi. Bu yo'nalish nafaqat turizmni rivojlantiradi, balki an'anaviy iqtisodiyotni ham qo'llab-quvvatlaydi va madaniy merosni saqlashga xizmat qiladi.

Etnomadaniy turizm yuqoridagi uch yo'nalishni o'zida uyg'unlashtiradi. Unda turistlar etnik guruhlarning tili, urf-odatlari, an'analari, e'tiqodlari, milliy bayramlari, turmush tarzi va tarixiy rivojlanishini o'rganadi. Shu bois etnomadaniy turizm ko'p qirrali, ilmiy-ma'rifiy va madaniy qadriyatlarni asrashga xizmat qiluvchi keng qamrovli tushuncha sifatida talqin etiladi.



Etnik turizm-madaniy-ma'rifiy turizmning yo'nalishlaridan biri bo'lib, u nazarda tutadiki, turistni tub aholi muhitiga singdirish, mahalliy milliy madaniyat bilan tanishtirish. Etnik turizmni an'anaviy iqtisodiyotni saqlash va rivojlantirishning mumkin bo'lgan strategik yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rib chiqish mumkin, bu turizm turi madaniy merosni saqlashga hissa qo'shadi va hududlarning barqaror rivojlanishi omili hisoblanadi [6]. Yuqorida etnik turizm an'anaviy iqtisodiyotni saqlash va rivojlantirish uchun strategik yo'nalish sifatida baholangan va bu asosli fikrdir. Ayniqsa rivojlanayotgan davlatlar uchun ushbu turizm turining rivojlanishi kam resurs sarf qilgan vaqtda turizmdan yuqori daromadga erishishda maqbul yo'nalishdir. Yuqorida keltirilgan statistik ma'lumotda turistlar oqimi eng ko'p o'sgan davlatlar ham aynan madaniy turizm turizm bozorida eng ommabop yo'nalishlardan biri bo'lgan mamlakatlar hisoblanadi.

Etnik turizm madaniy-ma'rifiy turizmning yo'nalishlaridan biri bo'lib, ko'p millatli mamlakatlarda eng istiqbolli hisoblanadi. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, etnik turizmni tashkil etishda eng muhimi ishtirokchilarni turli xalqlar va etnik guruhlarining an'analari va madaniyati bilan tanishtirishdir. Ba'zan bunday turizmni etnografik deb ham atashadi, chunki etnografiya ("etnikshunoslik") dunyoning turli xalqlarining tarixiy rivojlanishidagi madaniy va maishiy xususiyatlarini o'rganadigan, ushbu xalqlarning kelib chiqishi va madaniy-tarixiy munosabatlarini o'rganadigan, ularning joylashishi va harakati tarixini qayta tiklaydigan fandir [5].

Etnoturizm nima ekanligini tushunish uchun "etnos" so'zi "xalq" degan ma'noni anglatishini eslash kifoya. Etnografiya esa xalqlarni o'rganuvchi fandir. Etnomadaniy turizm bu o'z urf-odatlarini va an'anaviy turmush tarzini saqlaydigan kichik va mahalliy xalqlar vakillariga sayohat. Agar ular o'z madaniyatini baham ko'rishga tayyor bo'lsa, bu avlodlardan avlodga o'tib kelayotgan mahalliy e'tiqodlar, bayramlar, an'anaviy taomlar va hunarmandchilik haqida birinchi qo'ldan bilish uchun qiziqarli imkoniyatdir. Katta shaharlardan uzoqda joylashgan, zamonaviy sivilizatsiyadan kamroq ta'sirlangan aholi punktlari saqlanib qolgan joylarda etnik turizmni amalga oshirish mumkin. Ushbu toifaga arxeologik majmualar va ochiq osmon ostidagi muzeylarga tashrif buyurish ham kiradi. Ular bizni o'tmishda bo'lgan madaniyat bilan tanishtiradi [12]. Ushbu keltirilgan ta'rifda kichik xalqlar vakillariga sayohat emas, balki etnik guruhlar hayotiga sayohat deb keltirilishi bizningcha to'g'ri bo'lar edi, chunki "xalq" so'zi bu umumiy va kengroq ma'noni anglatadigan tushunchadir.

Etnografik turizm-madaniy sayohatning bir turi bo'lib, uning asosiy maqsadi ma'lum bir hududda yashagan xalq yoki etnik guruhning me'morchiligi, madaniyati, an'analari va hayotini o'rganish uchun obyektga tashrif buyurishdir. Ushbu dam olish turi turistlarni xalqlarning haqiqiy hayotiga, xalq an'analari, ijodi, marosimlari va madaniyatiga qiziqishi ortishi natijasida paydo bo'ldi. Boshqa xalqlarning madaniyati va etnik xususiyatlari bilan tanishish yaxlit, ko'p qirrali dunyoning rasmini yaratishga yordam beradi. Etnoturizm turli xalq vakillari o'rtasida yaqin aloqalar va almashinuvlarni rivojlantirishga, ularning asl madaniyatini jahon merosiga kiritishga yordam beradi [13].

Etnik-madaniy turizm zamonaviy turizmning, jumladan, etnik, etnografik, ekologik-etnografik, antropologik (hayot tarzi turizmi), etno-ma'rifiy va nostalgik turizm yo'nalishlaridan biridir. Bu turkumga aborigin turizmi va jaylu turizmini (Qirg'izistonda turizmning yangi turlaridan biri. Jayloga sayohatlar mahalliy xalqlar yashaydigan, sivilizatsiya deyarli tegmagan, elektr va mobil aloqa mavjud bo'lmagan joylarda tashkil etiladi. Jaylo turizmi (aslida ekoturizm yoki etnoturizm) Afrikaning ichki hududlarida, Amazonka o'rmonlarida, Osiyoning tog' va dashtlarida, Sibir va Shimoliy Amerikaning o'rmon va tundralarida keng tarqalgan)ni ham kiritish mumkin [8]. Keltirilgan ta'rifda esa, etnomadaniy turizm turiga umumiy yo'nalish sifatida antropologik hamda nostalgik turizm turlarining kiritilishi bizningcha to'g'ri emas. Chunki antropologik hamda nostalgik turizm turlarining maqsadlari va resurslari etnomadaniy turizm turlaridan tubdan farq qilishi ham mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, turizmning barcha yo'nalishlari orasida etnomadaniy turizm alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki u nafaqat turistlarning madaniy-ma'naviy ehtiyojlarini qondiradi, balki hududlarning barqaror rivojlanishiga, milliy qadriyatlarni saqlashga va ularni targ'ib qilishga ham xizmat qiladi. Etnomadaniy turizm — bu madaniy, etnik va etnografik turizm elementlarini uyg'unlashtiruvchi, keng qamrovli va ko'p qirrali tushuncha bo'lib, uni rivojlantirish iqtisodiy foyda bilan bir qatorda ma'naviy-ma'rifiy samaralarni ham ta'minlaydi. Tadqiqot davomida o'rganilgan ilmiy manbalar shuni tasdiqladiki, etnik, etnografik va madaniy turizm turlari o'zaro chambarchas bog'liq bo'lsa-da, etnomadaniy turizm ularning umimlashtirilgan va mukammal shaklidir.

Etnomadaniy turizm, etnik turizm hamda etnografik turizm turlari umumiy tushunchadir. Shu o'rinda biz etnomadaniy turizm tushunchasiga quyidagicha ta'rifni ishlab chiqdik:

"Etnomadaniy turizm — turistlarning davlatlardagi ma'lum bir etnik guruhlar madaniyatining rivojlanishi tarixi, shakllanish bosqichlari, etnogenezi, etnik guruhlarining aynan o'ziga xos jihatlari (tili, shevasi, urf-odatlarini, an'analari, marosimlari, e'tiqodi, milliy bayramlari)ni, turmush tarzini o'rganish, bilish va tanishish maqsadida sayohat qilishidir."



Bu ta'rif etnomadaniy turizmning asosiy mohiyatini aniq ifodalaydi va uni boshqa turizm turlaridan ajratib turuvchi ilmiy asoslangan mezonlarni belgilaydi.

Normativ-huquqiy asoslarni mustahkamlash – etnomadaniy turizmni rivojlantirish bo'yicha maxsus davlat dasturlari va qonunchilik hujjatlarini ishlab chiqish lozim.

Mahalliy jamoalarni jalb qilish – kichik va mahalliy etnik guruhlar vakillarini turizm faoliyatiga faol qo'shish, ularning madaniy merosini targ'ib etish va iqtisodiy manfaatdorligini ta'minlash zarur.

Nomoddiy madaniy merosni asrab-avaylash – an'ana, urf-odat, marosimlar, milliy taomlar va hunarmandchilikni turizm mahsuloti sifatida targ'ib qilishga e'tibor qaratish lozim.

Infratuzilmani rivojlantirish – turizm ob'ektlari joylashgan hududlarda transport, mehmonxona, axborot markazlari va boshqa qulayliklarni yaratish muhimdir.

Xalqaro hamkorlikni kengaytirish – UNESCO, ISESCO kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda etnomadaniy turizm loyihalarini amalga oshirish tavsiya etiladi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish – virtual sayohatlar, onlayn platformalar va mobil ilovalar orqali etnomadaniy turizmni targ'ib etish imkoniyatlarini kengaytirish kerak.

Ilmiy tadqiqotlarni davom ettirish – etnomadaniy turizmning iqtisodiy va madaniy samaradorligini o'rganish, ilmiy izlanishlarni qo'llab-quvvatlash hamda universitetlar va ilmiy markazlarda maxsus dasturlar tashkil etish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Butuzov A.G. Этнокультурный туризм. О'quv qo'llanma. Moskva 2013. 82-bet
2. Anjiganova L.V. Этнокультурный туризм. Ma'ruzalar to'plami. Abakan 2015
3. Sevastyanov D.V., Shukin A.I. Необходимые условия для развития экологического и этнического туризма на северо-западе России. // Vestn. Sankt-Peterburg davlat un-ta. Ser.7. Geologiya. Geografiya. 2012 yil. 3-son.
4. Julina M.A., Presnyakov V.N. Народные промыслы и этнический туризм Республики Мордовия // Geografiya va turizm: ilmiy to'plam.. Perm, 2012
5. Shukin A.I. Условия и факторы развития этнического туризма в северо-западной части Российской Федерации. dis... Ph.D. Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburg davlat universiteti, 2002. 22 b.
6. Sunduyev Ch.B., Xishektuyeva L.V. Этнотуризм как одно из направлений культурно-познавательного туризма. Ilmiy maqola // Вестник бурятского госуниверситета. 2009
7. Surtayev B.M. Этнографический туризм как средство сохранения и восстановления этнокультурного наследия.. Ilmiy maqol. Вестник угроведения. //2012
8. Turdimuratov Y.A. Формы, направления и особенности этнотуризма.. Ilmiy maqola.//Toshkent 2024.
9. <https://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A>
10. <https://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%>
11. <https://www.unwto.org/news/international-tourism-recovers-pre-pandemic-levels-in-2024>
12. <https://skunb.ru/node/4996>
13. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AD%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>